

Βίαιες εκ-τυπώσεις

ποιες αλλαγές αποσκοπεί αυτή η τομή;

Δύο χρόνια πριν, με την κήρυξη της «πανδημίας» από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και την πρώτη σοκαριστική στιγμή του καθολικού lockdown, τον Μάρτιο του 2020 εισαχθήκαμε σε μια νέα γραμματική «κοινωνικής αποστασιοποίησης» και «άυλης», «ανέπαφης» συσχεσιακότητας. (1) Η ψηφιακή πραγματικότητα σαν να ήταν έτοιμη από καιρό, κυριολεκτικά εν μια νυκτί, να έρθει ως το μοναδικό υποκατάστατο της ανθρώπινης επαφής (contato) για να περιορίσει την μόλυνση (contagio), που η κοντινότητα παράγει (Agamben 2021: 73). Οι Σβαμπ και Μαλερετ στο βιβλίο τους «Η Μεγάλη Επανεκκίνηση» με ενθουσιασμό υποδέχονται αυτή τη συνθήκη και αναδεικνύουν την ευκαιρία που δόθηκε με αφορμή την πανδημία αναφέροντας ότι «με τη μία ή την άλλη μορφή, τα μέτρα κοινωνικής και φυσικής απόστασης πιθανώς θα διατηρηθούν και αφού υποχωρήσει η πανδημία, δικαιολογώντας την απόφαση πολλών εταιρειών, σε διάφορους κλάδους, να επιστεφούν την αυτοματοποίηση[...] Πράγματι, οι τεχνολογίες αυτοματοποίησης ταιριάζουν απόλυτα σ' έναν κόσμο στον οποίο οι άνθρωποι δεν μπορούν να πλησιάσουν ο ένας τον άλλον ή είναι πρόθυμοι να μειώσουν τις αλληλεπιδράσεις τους» (Schwab, Malleret 2020: 168).

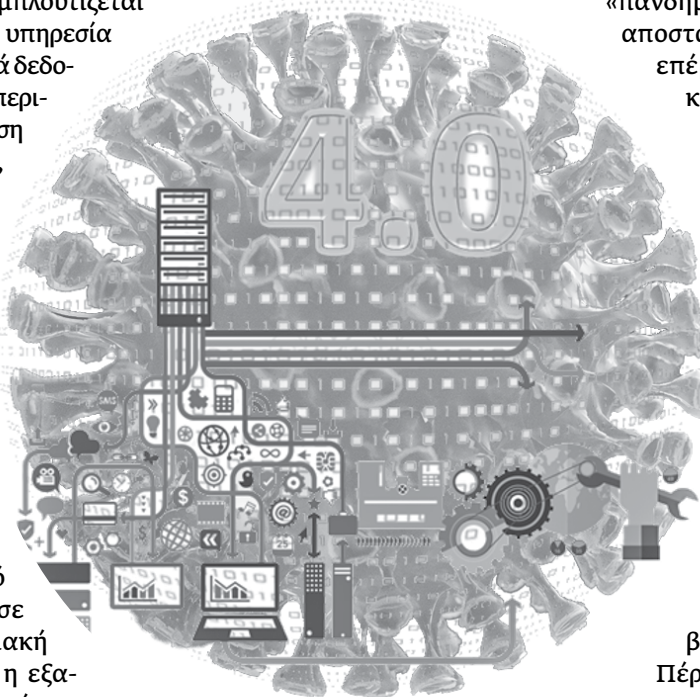
Αν μέχρι τον Μάρτιο του 2020 οι ασθενείς επισκέπτονταν τον/την ιατρό τους για τη συνταγογράφηση φαρμάκων/διαγνωστικών εξετάσεων, στις 28/03/2020 η αρμόδια υπηρεσία ΗΔΙΚΑ είχε είδε επινοήσει, σχεδιάσει, οργανώσει και προσφέρει ένα «άυλο» ψηφιακό περιβάλλον όπου μέσω του κινητού τηλεφώνου ή του email οι ασθενείς θα έπαιρναν μέρος σε αυτή τη νέα μορφή γραφειοκρατίας. (2) Η άυλη συνταγογράφηση, τον Μάρτιο του 2020 ήταν το πρώτο βήμα εξοικείωσης με την ψηφιοποίηση προσωπικών δεδομένων υγείας, για να έρθει ένα χρόνο αργότερα (άνοιξη 2021) να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο ειδοποίησης για τον εμβολιασμό κατά της Covid-19 και την εγγραφή στην αντίστοιχη ψηφιακή πλατφόρμα του «Εθνικού Συστήματος Εμβολιασμού». Από την άυλη συνταγογράφηση και την ψηφιακή πλατφόρμα

για τον εμβολιασμό κατά της Covid-19 περάσαμε βήμα-βήμα, τον Φλεβάρη του 2022, στην εφαρμογή myhealth app στα κινητά μας τηλέφωνα, όπου: «Η νέα εφαρμογή Myhealth app δίνει τη δυνατότητα στον πολίτη να διαχειρίζεται από το κινητό του διαδικασίες που αφορούν την υγεία του. Ειδικότερα μπορούν α) να βλέπουν όλες τις συνταγές και τα παραπεμπτικά που έχουν εκδοθεί για τον ΑΜΚΑ τους β) μπορούν να λαμβάνουν στο κινητό τους ειδοποιήσεις (push notifications) για κάθε συνταγή ή παραπεμπτικό που εκδίδεται για τον ΑΜΚΑ τους μέσω της άυλης συνταγογράφησης».

Στην ίδια τροχιά, ο υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Κ.Πιερρακάκης, την ίδια περίοδο ανακοίνωσε το πώς θα εμπλουτίζεται αυτή η νέα ψηφιακή υπηρεσία υγείας με προσωπικά δεδομένα υγείας που θα περιλαμβάνουν ειδοποίηση για το ετήσιο τσεκ απ, ψηφιακό βιβλίο παιδιού, πρόσβαση σε διαγνωστικές εξετάσεις και τηλεσυμβουλευτική, επεκτείνοντας και την τηλεϊατρική. Η Γερμανίδα κοινωνιολόγος και μοριακός βιολόγος Silja Samerski στο διαφωτιστικό άρθρο της «Άτομα σε εγρήγορση: η ψηφιακή επιδημιολογία και η εξατομίκευση της επιτήρησης» αναδεικνύει με τον πιο εύγλωττο τρόπο το πώς «στην εποχή των Μεγάλων Δεδομένων (Big Data) και του Ποσοτικοποιημένου Εαυτού (Quantified Self) οι εννοιολογικές και πρακτικές διακρίσεις μεταξύ ατομικού και πληθυσμιακού σώματος, προσωπικής και δημόσιας υγείας, επιτήρησης και ιατρικής φροντίδας σβήνουν» [Samerski [2018] 2021:73]. Στόχος της ήταν να εξετάσει το πώς εργαλεία ψηφιακής επιδημιολογίας, όπως είναι το

προτεινόμενο myhealth app και εν γένει εφαρμογές του ehealth, συμβάλλουν στην εγκαθίδρυση μιας «ψηφιοποιημένης υγειονομικής επιτήρησης, η οποία δεν διευκολύνει μόνο την παγκόσμια παρακολούθηση των πληθυσμών και των απειλών ασφάλειας, αλλά επίσης και την τοπική παρακολούθηση των ατομικών σωμάτων και των υγειονομικών ρίσκων» (ο.π.: 74).

Σε αυτές τις επιτηρητικές υπηρεσίες υγείας θα συμπεριλάβει τόσο ο David Armstrong (ήδη από το 1995) όσο και η Samerski μια πλούσια δέσμη προληπτικών εξετάσεων για τη λεγόμενη «προαγωγή της υγείας» (ετήσια τσεκ απ, εμβολιασμοί κ.ο.κ.), όπου

πλέον «άπαντες θα εισέρχονται στο οπτικό πεδίο του καλοκάγαθου βλέμματος της ιατρικής μέσα από την ιατροποίηση της ζωής» (Armstrong [1995] 2021: 51). Πλέον η κοινότητα και το κάθε υποκείμενο ξεχωριστά οφείλει να επιθεωρεί τον εαυτό του και να είναι σε διαρκή επαγρύπνηση απέναντι στο ρίσκο και στη στατιστική πιθανότητα να προλάβει το «κακό» (le mal) / την

ασθένεια (la maladie). Υπό αυτό το πρίσμα, χτίζεται βαθμιαία η κουλτούρα ενός υγιεινισμού, ως μια ηθικολογική νόρμα επιστρατεύοντας διαρκώς αυτό που ο Γάλλος πολιτικός φιλόσοφος Michel Foucault ονόμαζε «τεχνολογίες εαυτού», δείχνοντας τις προσπάθειες που κάνουν τα υποκείμενα για να «μεταμορφωθούν ώστε να φτάσουν σε μια ορισμένη κατάσταση ευτυχίας, αγνότητας, σοφίας, τελειότητας ή αθανασίας» (Foucault 1988: 18).

Ψηφιακές εφαρμογές υγείας σε άμεση σύνδεση με το «Σύστημα Κοινωνικής Πίστωσης»

Η ψηφιοποίηση προσωπικών δεδομένων υγείας δεν προέκυψε ιστορικά μέσα από το συμβάν της «πανδημίας» και της κυρίαρχης αποστασιοποίησης που αυτή επέβαλε. Ήδη από το 2010 και έπειτα στο Υπουργείο Υγείας μέσα από αλληπάλληλες ομάδες εργασίας σχεδιαζόταν χωρίς όμως ποτέ να ολοκληρώνεται ως έργο, ο λεγόμενος «ηλεκτρονικός φάκελος υγείας». Αν και ποτέ δεν εφαρμόστηκε ως πλάνο, ήρθε η κατάλληλη ιστορική συγκυρία μέσω της ψηφιακής, αναβαθμισμένης του εκδοχής, της myhealth app, να επιβληθεί ως μια νέα νόρμα.

Πέρα όμως, από το πώς η ψηφιακή επιδημιολογία εγκαθιδρύει νέες τεχνολογίες αυτό-ελέγχου και αυτό-επιτήρησης του εαυτού καθιστώντας τα υποκείμενα σε διαρκή επαγρύπνηση/αγωνία απέναντι στη στατιστική ενδεχομενικότητα του ρίσκου να ασθενήσουν, προκύπτουν αφ' ενός ερωτήματα το πώς μέσα από αυτές τις ψηφιακές εφαρμογές (όπως είναι το myhealth app) δημιουργούνται ζητήματα ασφάλειας αυτών των προσωπικών δεδομένων (data security) και αφ' ετέρου το πώς αυτά τα

δεδομένα δύνανται να χρησιμοποιηθούν ως στοιχεία συγκρότησης της «βιολογικής ιδιότητας του πολίτη» (biological citizenship) με σκοπό την επιβράβευση ή τιμωρία της νέας ταυτότητας (Rose, Novas 2003).

Η κοινωνιολόγος σε ζητήματα δημόσιας υγείας και κοινωνικής πολιτικής Deborah Lupton στο οξυδερκές άρθρο της «Apps as Artefacts: Towards a Critical Perspective on Mobile Health and Medical Apps» διερευνά το πώς στην εποχή των «μεγάλων δεδομένων» (big data), η εμπορευματοποίηση τους από τρίτους είναι ο απώτερος στόχος της συλλογής τους και αναδεικνύει τις αδιαφανείς διαδρομές που ακολουθούν τα ψηφιακά προσωπικά δεδομένα υγείας, εγείροντας ζητήματα ιδιωτικότητας και ασφάλειας (data privacy and security) (Lupton 2014: 617). Αν ο ψηφιακός χώρος βάζει το σώμα και την επαφή σε μια απόσταση, εγκαθιδρύοντας μια ψευδαίσθηση «αμόλυντης» αλληλεπίδρασης, προκειμένου ο «διαφανής» κυβερνοχώρος να εγκαθιδρύσει ένα πανοπτικό πλαίσιο αυτό-επιτήρησης και αυτό-ελέγχου, το πολιτικό «σύστημα κοινωνικής πίστωσης» (social credit system) έρχεται συμπληρωματικά να πλαισιώσει αυτή την αυτό-επιτήρηση, αξιολογώντας το κάθε υποκείμενο επιβραβεύοντας ή τιμωρώντας τη συμπεριφορά του.

Η κοινωνικός ανθρωπολόγος Xin Yuan Wang στο άρθρο της «China's social credit system: The Chinese citizens' perspective» (2019) εξετάζει μέσα από τη 16μηνη επιτόπια έρευνα που διεξήγαγε σε περιοχές της Κίνας –όπου εφαρμόζεται εκτενώς από το 2014, με αποκορύφωμα το 2020– αυτό το πολιτικό/ηθικολογικό σύστημα αξιολόγησης/βαθμολόγησης των υποκειμένων. Ενώ δείχνει το πώς η ψηφιακή παρακολούθηση και το αντίστοιχο σύστημα επιβράβευσης/τιμωρίας έχει προκύψει κοινωνικά μέσα από τις πολιτισμικές ρίζες της κινέζικης παράδοσης του βουδισμού και του ταοϊσμού.

Η ίδια διερευνά τι σημαίνει πρακτικά ένα τέτοιο σύστημα αξιολόγησης/βαθμολόγησης σε ένα καθημερινό επίπεδο μέσα από το χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας νέας κοπέλας από την Κίνα,

Απέναντι σε ψηφιακά καθεστώτα αδικίας, αποκλεισμών και ανισοτήτων, δεν μπορούμε παρά να επιμένουμε να αγωνιζόμαστε για την υπέρβαση αυτών των συνθηκών ύπαρξης και συσχέτισης, επανεκκινώντας εν τέλει τις ζωές μας από την τελευταία αρχή και όχι από το σκοτάδι της δυστοπίας